

אגודה אחת

מים ראשונים: כבר נדרשנו לנושא זה במישרין ובעקיפין בדברינו [קריאת שמע וגילוי הקץ בברכת יעקב](#) בפרשת ויחי וכן בדברינו [לא תתגודדו](#) בפרשת ראה ובדברינו [ארבעת המינים](#) בחג הסוכות. אבל כבר קבע לו הביטוי "אגודה אחת" מקום של כבוד בתפילות הימים הנוראים, מה גם שעטרוהו בעלי התפילה בניגונים נאים ומתוקים ואין מתאים ממנו לפתוח בו את השנה החדשה. ולפי "שאי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (חגיגה ג ע"א) ו-"דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר" (ירושלמי ראש השנה פרק ג הלכה ה), נקווה שיעלה בידינו להוסיף ולחדש בענייני "אגודה אחת" גם בדף זה.

ויעשו כלם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם: (מתוך תפילת ראש השנה ויום הכיפורים).¹

ויתקבצו בני בנימין אחרי אבנר ויהיו לאגודה אחת ויעמדו על ראשי גבעה אחת: (שמואל ב ב כה).²

הבונה בשמים מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה הקרא למי הים וישפכם על פני הארץ ה' שמו: (עמוס ט ו).³

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר ראש השנה

ובכן תן פחדך ה' אלהינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, וייראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם. כמה שידענו ה' אלהינו שהשלטון לפניך, עוז בידך וגבורה בימינך, ושמדך נורא על כל מה שבראת.⁴

בראשית רבה צח סימן ב

"ויקרא יעקב אל בניו ... האספו ... הקבצו ..." – רבותינו אומרים: ציווה אותם על המחלוקת.⁵ אמר להם: תהיו כולכם אסיפה אחת. זהו שכתוב: "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו" (יחזקאל לו טז) - חברו כתיב,⁶ נעשו בני ישראל אגודה אחת, התקינו עצמכם לגאולה.⁷

ספרי דברים פסקא צו ד"ה לא תתגודדו

¹ בפיט "ובכן תן פחדך" שנראה להלן, הממוקם בברכה השלישית, בתפילת עמידה: ערבית, שחרית, מוסף ומנחה של ראש השנה (וביום הכיפורים גם בתפילת נעילה), היא ברכת קדושת השם הנחתמת ב-"המלך הקדוש". ראה מחזור גולדשמידט למקור הפיט.

² הניב "אגודה אחת" כפי שמוכר לנו הוא לשון המדרש ונוסח התפילה (וקשה לדעת מי קדם למי), אך יש לו מקור גם במקרא, בנסיבות לא כ"כ משמחות וראויות לחיקוי. לאחר מות שאול נגרר עם ישראל למלחמת אחים "ארוכה" ו"קשה עד מאד" כלשון המקרא, אותה מייצגים שרי הצבא: אבנר מבית שאול ויואב ממחנה דוד. ראה הסיפור שם ובפרט דברי אבנר ליואב: "הֲלִיָצַח תֹּאכַל תִּרְבֵּה הָלוֹא יִדְעָתָה כִּי־מָרָה תִּהְיֶה בְּאַחֲרוֹנָה". נמשך ב"אגודה אחת" של המדרש והפיט אבל נזכור את האפשרות הפחות נעימה של "אגודה אחת" פרטנית ושבטית שעומדת בסתירה לאידיאל של "אגודה אחת" של כלל ישראל.

³ דרשות חז"ל שאיתן נמשך, העדיפו, מסיבות ברורות, פסוק זה שבספר עמוס המקשר גם את מעלות השמים עם אגודות הארץ, כפי שנראה להלן.

⁴ "אגודה אחת" שבתפילת הימים הנוראים מכוונת לכל באי עולם, לא לעם ישראל בלבד, והיא חלק מייחול גדול ומקיף לגילוי מלכותו של הקב"ה על כל הברואה, על כל המעשים ועל כל הברואים. מוטיב זה מצוי לרוב בנביאים ומשם נלקח, כמו הפסוק בישעיהו נו ז: "כִּי בֵיתִי בֵית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים". מוטיב זה קשור גם (עוד יותר) עם חג הסוכות הבעל"ט, כפי שדורש מדרש בראשית רבה פח ז על בסיס פסוק בצפניה: "ביום ההוא אקים את סוכת דוד, שיהיו כל העולם אגודה אחת, שנאמר: כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד (צפניה ג ט)". אבל אנחנו נתמקד ב"אגודה אחת" הצנועה יותר, זו שבתוך עם ישראל פנימה, שהיא הדומיננטית יותר במדרש.

⁵ כפשוטו, ציווה אותם להימנע ממחלוקת. ומדרשו (של ימינו), ציווה אותם איך להתנהג במחלוקת, איך לקיים ריבוי דעות ואף חילוקי דעות ולהישאר מאוחדים. זה אולי גם הפשט בדברי חז"ל: "כל מחלוקת שהיא לשם שמיים סופה להתקיים" (מסכת אבות פרק ה) – המחלוקת תתקיים וגם תקיים את בעליה שלא יכלו וישרפו באש. ראה דברינו [חילוקי מחלוקות בישראל](#) בפרשת קרח.

⁶ בכתוב חסר, קרי וכתוב, לשון יחיד או רבים. ראה הפסוק שם: "וְאַתָּה בְּרִאדָם קְחֵלָךְ עִץ אֶחָד וְכָתַב עָלָיו לַיהוָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו וְלִקַּח עִץ אֶחָד וְכָתוּב עָלָיו לַיהוָה עִץ אֶפְרַיִם וְכָל־בְּיַת יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו חֲבֵרָיו". כך בשלב הראשון. ואח"כ: "וְקָרַב אֶתְּם אֶחָד אֶל־אֶחָד לָךְ לָעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחַדִּים בְּיָדְךָ". בימי יחזקאל כבר לא היה כה פשוט ליצור "אגודה אחת" מכל שבטי ישראל בפעם אחת, גם לא בחזיון הנבואה. דבר כזה יכול להיעשות רק בשני שלבים. ראה דברינו [היו לאחדים בידך](#) – הפטרת פרשת ויגש.

⁷ יעקב מכוון לגאולת מצרים כמובן, אך המדרש מרחיב שם לגילוי הקץ ו"אחרית הימים". סוף סוף ביטוי זה מופיע במקרא עצמו בדברי יעקב לבניו: "הֲאִסְפוּ וְאִגְדֶּה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים" (בראשית מט א) ובתקופתו של הדרשן הייתה לו כבר משמעות חדשה. ומה עבורנו? מה האסיפה האחת שלנו? בין גאולת מצרים לשעתה (שזכו לה גם שלא היו מאוחדים) ובין גאולת אחרית הימים, שטרם זכינו לה, אולי יש "אגודה אחת" גם בחיי היום יום שלנו, ובהתחדשות שנה בשנה?

"לא תתגודדו" - לא תעשו אגודות אלא הִי כולכם אגודה אחת. וכן הוא אומר: "הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה" (עמוס ט ו).⁸

ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שמו

"יחד שבטי ישראל" (דברים לג ה) - כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות אגודות, וכן הוא אומר: "הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה" (עמוס ט ו).¹⁰ רבי שמעון בן יוחי אומר: משל לאחד שהביא שתי ספינות וקשרם בהוגנים ובעשתות והעמידן בלב הים ובנה עליהם פלטרין. כל זמן שהספינות קשורות זו בזו, פלטרין קיימים. פרו שפינות, אין פלטרין קיימים.¹¹ כך ישראל, כשעושים רצונו של מקום - בונה עליותיו בשמים. וכשאין עושים רצונו - כביכול אגודתו על ארץ יסדה.¹² וכן הוא אומר: "זה אלי ואנוהו" (שמות טו ב), כשאני מודה לו הוא נאה וכשאין אני מודה לו - כביכול בשמו הוא נאה.¹³ כיוצא בו: "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוהינו" (דברים לב ג), כשאני קורא בשמו הוא גדול ואם לאו כביכול וכו'. כיוצא בו: "ואתם עדי נאם ה' ואני אל" (ישעיה מג יב), כשאתם עדיי אני אל וכשאין אתם עדיי כביכול אני אל. כיוצא בו: "אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים" (תהלים קכג א), אילמלא אני, כביכול לא היית יושב בשמים.¹⁴ ואף כאן אתה אומר: "יחד שבטי ישראל" - כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות אגודות.¹⁵

ויקרא רבה פרשת אמור, פרשה ל סימן יב

דבר אחר: פרי עץ הדר - אלו ישראל; מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל: יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים - אלו ישראל. מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל: יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות - אלו ישראל; מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל: יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל - אלו ישראל; מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל: יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה

⁸ המוטו של אגודה אחת חוזר אצל משה, הן בלשון שלילה: "לא תתגודדו - לא תעשו אגודות אגודות". והן בלשון חיובית: "אלא היו כולכם אגודה אחת". אצל משה "אגודה אחת" הוא גם שילוב של דין תורה: איסור עבודה זרה באופן של פציעת הגוף, עם מדרש רעיוני של פציעת גוף האומה במחלוקות קשות - מצוות "לא תעשה" ומצוות "עשה". ולנו נראה לקשר מדרש זה עם מעמד אליהו בהר הכרמל (מלכים א פרק יח). ראה תיאור מעשיהם של נביאי הבעל שם: "ויקראו בקול גדול ויתגודדו כמשפטים בחרבות ובקמחים עד שפךדם עליהם", מול האחדות שאליהו מצליח לעורר בעם, לפחות לשעה: "ויקרא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים". ראה דברינו [לא תתגודדו](#) בפרשת ראה וכן [אליהו בהר הכרמל](#) בפרשת כי תשא.

⁹ בפתחת ברכת משה בפרשת "וזאת הברכה" ערב מותו. בדומה לברכת יעקב לעיל. ושם גם הפסוק: "מורשה קהילת יעקב" שנדרש במקבילה במדרש תנאים לדברים לג ה: "קהילת יעקב - שתהו עשויים אגודה אחת ולא עשויים אגודות אגודות" (שלא מהסס להסתמך על "אגודה אחת" בעימות של בני בנימין עם בית דוד, פסוק שהבאנו לעיל, כדבר חיובי, ראה שם במקור). משה צועד בנתיב האגודה האחת שייסד יעקב אבינו. בשעת פטירה ופרידה אין לאדם משאלה גדולה יותר מלראות את ממשיכיו, בניו או תלמידיו, כשהם מאוחדים. מה שלא תמיד הצליח בחייו עם אחיו ואנשי דורו, הוא מקווה שיקרה בעתיד.

¹⁰ השימוש בפסוק מספר עמוס שאולי לא היה ברור כל צרכו בדרשה הקודמת, מקבל כאן משמעות ברורה: אימתי הקב"ה בונה את מעלותיו? כאשר עם ישראל מאוגד למטה. וכך הוא ברוב המדרשים הדורשים את הפסוק.

¹¹ ראה מדרש תנחומא (בובר) פרשת בהעלותך סימן כא וכן במדבר רבה טו יח שדורשים משל זה על מינוי שבעים הזקנים. האגודה האחת על הארץ שבונה בשמים מעלותיו, היא הסנהדרין ומערכת המשפט.

¹² כאן מקבלת דרשת הפסוק בעמוס שינוי קיצוני. שני חלקי הפסוק אינם משלימים, אלא מנוגדים. כאשר ישראל עושים רצונו של הקב"ה - הקב"ה בונה בשמים את מעלותיו. וכאשר אינם עושים רצונו - אגודתו היא על הארץ. אולי הכוונה לכך שהשכינה מסתלקת ממקומה, בדומה לפסוק באיכה: "השליך משמים ארץ", או מדרש בראשית רבה ח ה על השלכת האמת ארצה בשעת בריאת האדם, או איכה רבה בפתחתא על השלכת דברי החושים וצריך עיון. אך אין קושי זה מפריע להמשך הקריאה במדרש.

¹³ גם קטע זה קשה. אולי הכוונה שרק השם נשאר נאה, מדברים על הקב"ה בתארים נאים, אבל אין זו המהות. ואולי אפילו שכאשר "אין אני מודה לו" (אני, כל יחיד ויחיד) כביכול שמו הנאה הוא כביכול. וצריך עיון.

¹⁴ ראה מדרש שמואל (בובר) פרשה ה סימן טו, שמבוסס על ספרי זה ומוסיף גם את הפסוק בשירת חנה: "כי לה' מצקי ארץ וישת עליהם תבל: (שמואל א ב ח). ושם הלשון היא: "תני רבי שמעון בן יוחי: כל זמן שישאל עשויין אגודה אחת מלמטון, כביכול מלכות שמים במקומה". מדרש ספרי הוא מבית מדרשו של ר' עקיבא ורבי שמעון בר יוחאי הוא מבכירי תלמידיו.

¹⁵ סוף דבר, נראה שהדרשן חוזר לרעיון המקורי שהשכינה במעלות השמים מותנית ב"אגודה אחת" על הארץ, אך בעוצמה רבה פי כמה. בחיבור עם מקבילות "כיוצא בו", קבלנו את הרעיון שקיום השכינה ושלימותה למעלה מותנה במעשי בני האדם למטה! השימוש הרב במילה "כביכול", חושף עד כמה הדרשן עצמו מבין שזה רעיון מופלג בעוצמתו ויש להתבטא בהקשר אליו בזהירות רבה (אבל לא לוותר עליו). ראה איך הוא זהיר במילים: "וכשאין אני מודה לו, כביכול בשמו הוא נאה", וכן בקטע שהמעתיקים קצרו או השמיטו בכוונה: "כשאני קורא בשמו הוא גדול ואם לאו כביכול וכו'". אבל די לנו בשורות: "כשאתם עדיי אני אל וכשאין אתם עדיי כביכול אני אל" וכן דברי האדם אל הקב"ה: "אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים - אילמלא אני, כביכול לא היית יושב בשמים". הפייטן קורא לקב"ה למלוך על כל העולם בכבודו ומייחל שכתוצאה מכך "יידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרת" ואז "יעשו כולם אגודה אחת". אבל הדרשן אומר: לא, הכיוון הוא הפוך. רק אם תיווצר למטה "אגודה אחת" רק כשאתם עדיי בשלמות ובאחדות (עדות צריכה להיות אחת), רק אז אני מלך על העולם כולו בכבודי. ונראה שבחסידות לפחות יסכימו ששניהם צודקים.

הקב"ה עושה להם? לאבדם - אי אפשר, אלא אמר הקב"ה: יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו.¹⁶ ואם עשיתם כך, אותה שעה אני מתעלה. זהו שכתוב: "הבונה בשמים מעלותיו" (עמוס ט ו). אימתי הוא מתעלה? כשהן עושים (עשויים) אגודה אחת, שנאמר: "ואגודתו על ארץ יסדה" (שם). לפיכך משה מזהיר לישראל: "ולקחתם לכם ביום הראשון".¹⁷

אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ח

שלושה שיושבין ועוסקין בתורה מעלה עליהם הקב"ה כאילו נעשו אגודה אחת לפניו, שנאמר: "הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ ה' שמו" (עמוס ט ו) - הא למדת: שלושה שיושבין ועוסקין בתורה, מעלה עליהם כאילו נעשו אגודה אחת לפני הקב"ה.¹⁸

מדרש תנחומא (בובר) פרשת ניצבים סימן ד

"אתם נצבים היום" - מה היום פעמים מאפיל פעמים מאיר, אף אתם, אף על פי שאפילה לכם, הקב"ה עתיד להאיר לכם אור עולם, שנאמר: "והיה לך ה' לאור עולם" (ישעיה ס יט). אימתי? כשתהיו כולכם אגודה אחת, שנאמר: "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום" (דברים ד ד). בנוהג שבעולם, אם נוטל אדם אגודה של קנים, שמא יכול לשברם בבת אחת? ואילו נוטל אחת אחת, אפילו תינוק יכול ומשברם. וכן אתה מוצא שאין ישראל נגאלים עד שיהיו אגודה אחת, שנאמר: "בימים ההמה ובעת ההיא נאם ה' יבואו בני ישראל המה ובני יהודה יחדו" (ירמיה נ ד) ... כשהן אגודים מקבלין פני שכניה.¹⁹

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

לשנת חיים וקיימים²⁰

מחלקי המים

¹⁶ ראה לשון הגמרא במנחות כז ע"א: "ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת". הרצאה - מלשון רצון או ריצוי. ואולי גם הרצאה כמו זריקה: הרצאת דמים בברית פרשת משפטים. וכל מרצה או דרשן (או מחלק מים) מייחל שהרצאת דבריו תתקבל בהרצאת שומעיו.

¹⁷ "אגודה אחת" של ימים נוראים נמשכת לתוך חג הסוכות בכלל, מצוות ארבעת המינים בפרט והדברים ידועים. ראה דברינו [ארבעת המינים](#) בחג הסוכות. ושם הערנו שבאמת הלולב ההדס והערבה נאגדים כאחד והאתרוג לחוד. ראה ספרא אמור פרשה יב: "רבי עקיבא אומר: פרי הדר אחד וכפות תמרם אחד כך הדס אחד וערבה אחת. רבי אלעזר אומר: יכול אף האתרוג יהיה עמהם בכלל אגודה? וכי נאמר פרי עץ הדר וכפות? הא כיצד? אתרוג לעצמו הללו אגודה לעצמם". בשעת הנטילה והנענועים אנחנו מקרבים את האתרוג אל הלולב ההדס והערבה כשהם אגודים, את חבורת בעלי התורה והמעשים הטובים אל שלוש החבורות האחרות, אבל לא אגודים או קושרים ביחד. ומה קורה רגע אחרי הנטילה והנענועים? מה זה אומר על הנמשל? על חבורת האליטה של תלמידי החכמים, על האתרוגים, המורמים מעם?

¹⁸ "אגודה אחת" שניתן לקחת איתנו לימים שמעבר לחגים היא העיסוק בתורה: חבורות ואגודות ללימוד בצוותא מקרא, משנה, תלמוד וכמובן ... מדרש! חבורה זו יסודה במעמד הר סיני, כדברי פסיקתא דרב כהנא פסקא יב - בחדש השלישי: "ביקש הקב"ה ליתן תורתו לישראל בשעה שיצאו ממצרים והיו חלוקין אילו על אילו ... היו נוסעים במריבה וחונים במריבה. לא עשה אלא כשבאו לרפידים הושוו כולם ונעשו אגודה אחת ... שנאמר: ... ויחן שם ישראל נגד ההר". אבל כאן חבורות חבורות של לומדי תורה בקבוצות כאלה ואחרות ולא דווקא כולם בשיעור אחד - באגודה אחת. ראה דרשת מדרש זוטא - שיר השירים (בובר) פרשה ד: "מבעד לצמתך. אימתי אתם משובחים? כשאתם מצומיתין לפני ועושיין אגודות אגודות מצות", אשר מתהפכת במדרש מאוחר יותר, פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שיר השירים פרק ד: "מבעד לצמתך, בשביל שאתם מצומיתים לאגודה אחת ולא כיתות כיתות ולא סיעות סיעות אגודות, כמו האשה שהיא מצמצמת שעה לאחריה והוא נאה לה. כך ישראל בזמן שהם מצומצמים הם נאים". המשל של הצמה הוא יפה, אבל לא כך כתוב במדרש שיר השירים זוטא! כאשר יש מטרה משותפת של עשיית מצוות או לימוד תורה, אפשר ואולי רצוי לעשות אגודות אגודות, כל אחת לומדת או מקיימת מצווה כרצונה ואין בכך כל פגם באחדות ישראל. אדרבא.

¹⁹ משל הקנים, שנמצא גם בתרבויות אחרות, מחזיר אותנו לאגודה אחת שלעתיד לבוא, ל"אתם נצבים" של הגאולה הסופית. השווה סוף מדרש זה עם נבואת יחזקאל שהבאנו בהערה 6 לעיל. בינתיים, אנחנו עומדים מידי שנה בשנה ב"אתם נצבים" שלפני ראש השנה ויום הכיפורים. נצבים בהרבה "אגודה אחת", כל אחד בקהילתו ובנוסח תפילתו, וולא נראה שיש בכך משום "לא תתגודדו". כך גם בתענית ציבור, בכל צרה שלא תבוא על ישראל, ובכל כינוס לתפילה ולמועצה כמו כינוס לתורה לעיל שראינו שהוא בחבורות חבורות. ראה אליהו זוטא (איש שלום) פרשה כג: "יענך ה' ביום צרה, היה דוד יודע שעתידי בית המקדש להיות חרב וקרבות בטלין בעונותיהן של ישראל והיה מצטער על ישראל ואמר: בשעה שהצרות באות על ישראל מי מכפר עליהם? אמר לו הקב"ה: דוד אל תצטער, שכבר גיליתי סדרי סליחה למשה ואמרתי לו: בשעה שהצרות באות על ישראל יעמדו לפני יחד באגודה אחת ויאמרו לפני סדרי סליחה ואני עונה אותם ... ואמר לו: אם יהיה תלמיד חכם שיש בידו להוציא את ישראל מידי חובתן, אל יזוז דעתו עליו. יסתכל בי שלא היה עמי שותף במעשה בראשית ירדתי וגיליתי סדרי סליחה למשה. ממני ילמדו כל באי עולם. וכל מי שיש בידו להוציא את ישראל מידי חובתן, אני נותן לו שכר טוב. ובשעה שישראל מתקבצין לפני ועומדין באגודה אחת ואומרים לפני סדרי סליחה, אני עונה אותם, שנאמר: ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו".

²⁰ איחול נאה זה לראש השנה, שיסודו בתפילת הכהן הגדול ביום הכיפורים, מצאנו מקורו והוא במדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרק יח: "ויאמר שוב אשוב אליך. כפל הדיבור, כלומר אמת ונכון, כי בודאי אשוב בלי ספק, כעת חיה. כעת הזאת לשנה הבאה, וכולכם היו חייין וקיימין". מכאן שאנו מאחלים איש לרעהו שנזכה לעמוד למועד הזה כעת חיה בראש השנה הבעל"ט שנת תשע"ו, כולנו חיים וקיימים, כמו שהמלאך בישר לשרה שאת פקידתה אנו קוראים ביום הראשון של ראש השנה. ואולי זו עוד סיבה, עקיפה, לקריאת פקידת שרה ביום הראשון של ראש השנה שלא הזכרנו בדברינו [וה' פקד את שרה](#) במועד זה בשנה האחרת.

מים אחרונים: "אגודה אחת" שבמחזור תפילותינו מייחלת כאמור לדבר גדול ועצום שיקיף את כל באי עולם: "ובכן תן פחדך ה' אלהינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, וייראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם". מוטיב שגם מקשר אותנו כאמור עם חג הסוכות הבעל"ט, כפי שראינו במדרש בראשית רבה: "ביום ההוא אקים את סוכת דוד, שיהיו כל העולם אגודה אחת, שנאמר: כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד (צפניה ג ט)". עד שנזכה לאגודה עולמית זו, עד שיתוקן עולם ומלואו, יהי רצון שנזכה לאגודה אחת בתוכנו, עם קצת פחות מחלוקות וחילוקי מחלוקות ועם קצת יותר איגוד ואחדות, בחבורות ואגודות לתורה ולתפילה, בעתות שמחה כבצרה וכל ישראל ערבים זה בזה - **תהא שנת ערבות הדיית**.